

Vanhan kirjasuomen kvasirakenne

Kvasirakenteen (*olla tekevinään*) merkitystä on kuvattu kielitieteellisessä kirjallisuudessa mm. seuraavasti. Lauri Hakulinen (1979, 572) määrittelee merkityksen toteamalla, että rakenne "vastaa predikaatiltaan konditionaalista *ikään kuin* (= lat. *quasi*) – komparatiivisivulausetta". Penttilän sanoin (1963, 350) rakenteella osoitetaan tekeminen "harhautukseksi, luulotelluksi", Ikolan mukaan (1974, 66) sillä ilmaistaan "teeskenneltyä tekemistä (– –) tai kuviteltua tai uneksittua tekemistä". Hakulisen ja Karlssonin *Nykysuomen lauseopissa* (1979, 234) kvasirakenne on esitelty modaalisuutta ilmaisevien kiteytyneiden verbiliittojen joukossa, esimerkkinä *on nukkuvinaan* 'ikään kuin'. Eri tutkijoiden kvasirakenteesta esittämät huomiot on lyhyesti kerrattu Ikolan, Palomäen ja Koiton lauseopillisessa tutkimuksessa (IPK 1989, 440).

Kvasirakenteet nykysuomessa

Helsingin yliopiston suomen laitoksen *Kieli*-sarjassa (1997) jatko-opiskelijat tarkastelevat kieliopillistumisilmiöitä, mm. eräiden kiteytyneiden verbiliittojen kehitystä. Mukana on myös kvasirakenne, joka on määritelty "esittämistä, teeskentelyä, luulottelua, kuvittelua, odotuksenvastaista tai fiktiivistä tekoa tai tapahtumaa" ilmaisevaksi (Salminen 1997, 38–39). Kvasirakenteesta kirjoittanut Salminen toteaa, että rakenteen tekeminen tulkitaan non- tai kontrafaktuaaliseksi, ts. puhuja jättää ottamatta kantaa lausuman totuuteen tai pitää sitä epätotena. Rakenne saa merkityksensä kontekstissaan, ja tulkintaan vaikuttavat useat seikat. Uutta edellä mainittujen tutkimusten antiin nähden Salmisen tarkastelussa on ns. moniäänisyyteen perustuva näkökulma: kvasirakenne voi ilmaista yhtä aikaa "puhujan ja toisen henkilön mielipidettä, nyky maailmaa ja aiempaa aikakautta tai unta ja todellisuutta". Puhuja vertailee esim. omaansa ja muiden mielipiteitä ja saa kvasirakenteella esille eri näkemykset. (Mts. 39, 44–50).

Salmisen aineisto on tutkittavan rakenteen pientaajuisuuteen nähden runsas: murre-esimerkkejä on 800 ja yleiskielisiäkin 200 (mts. 40). Aineistoon sisältyvät Lauseopin arkiston 104 murre- ja 5 yleiskielistä esimerkkiä (vrt. IPK 1989, 440). Laaja korpus on tarjonnut hyvän pohjan kvasirakenteen kontekstien ja merkitysten havainnointiin. Fiktiivisinä käyttökonteksteina kirjoittaja mainitsee unet, kuvitelmat ja leikit; reaali maailman kontekstissa rakenne tulkitaan esittämistä ja teeskentelyä ilmaisevaksi. Rakenne sopii myös referointiin: puhuja toistaa kuulemansa joko ottamatta kantaa sen totuuteen tai antamalla ymmärtää pitävänsä kuultua epätotena (Salminen mts. 42–43). Yleiskielessä kvasirakennetta käytetään paljon ns. episteemisissä konteksteissa, joissa puhuja ilmaisee oman epävarman arvionsa tai referoi toisen epävarmaa arviota tai väitettä (*x on havaitsevinaan ~ tietävinään jtk*). Yleisiä ovat lisäksi ns. futuuriset kontekstit, joissa ennakoitaan tulevaa (esim. *x on ollut havaitsevinaan merkkejä jstk*). (Mts. 44.)

Salminen on tarkastellut kvasirakenteen kieliopillistumista ottamalla tietysin varauksin huomioon rakenteessa käytettyjen verbien leksikaalisen distribuution, frekvenssin merkityksen leksikaalistumiselle, karjalan aineistosta löytyneet vastineet ja samamerkityksiset kvantumrakenteet (*on ollakseen, ei ole tietääkseen*). Näiden perusteella lähtökonteksteiksi ovat hahmottuneet toisaalta välinpitämättömyyden ilmaukset *ei ole tietävinään ~ kuulevinaan*, toisaalta ylpeyden tai kuvittelun ilmaus *on olevinaan* (mts. 50–61). Välinpitämättömyyttä ilmaisevat kvasirakenteet on rinnastettu eräisiin pronominkantaisiin adverbi-ilmauksiin (esim. *ei ollut millänsäkään*). Rakenteen *on olevinaan* eri käytöistä kirjoittaja pitää alkuperäisimpänä 3. persoonan henkilösubjektista rakennetta, joka ilmaisee subjektin hienostelua tai teeskentelyä (esim. *Se oli niin olevinaan*); ratkaisematta jää, kumpi ilmiö on varhempi, predikatiivillinen tyyppi (*x on olevinaan hieno*) vai predikatiiviton (*x on olevinaan*). Ongelmana on myös, miten kyseinen *olla*-verbiin pohjautuva hypoteesi suhtautuu mentaaliverbeihin pohjautuvaan (*ei ole tietävinään* ym.).

Kvasirakenne ja vanha kirjasuomi

Suomenkielisen kirjallisuuden historia on lyhyt ja vanhimmat kirjalliset dokumentit kirkollisia ja lakitekstejä, mistä syystä esim. verbirakenteiden diakroninen ja tekstuaalinen tutkimus on kapea-alaisempaa kuin vastaavien ruotsin rakenteiden tutkimus¹. Niinpä tutkija saattaa katsoa parhaaksi turvautua pelkkään synkroniseen analyysiin, kuten Salminen on tehnyt kvasirakenteita tutkiessaan (Salminen 1997, 50–51). Kyseisessä artikkelissa ei ole otettu huomioon vanhan kirjasuomen kvasirakenteita joita löytyy teksteistä 1600-luvulta lähtien. Sitä paitsi Ganander on poiminut sanakirjaansa (1787) esimerkkejä sekä kirjallisista lähteistä että kansankielestä. Vuoden 1642 Raamatun atk-aineistosta sekä manuaalisesti läpikäymistäni 1600- ja 1700-luvun teksteistä (ks. lähteet) löytyi yhteensä noin 70 kvasirakennetta. Agricolan teoksista ja useista 1600- ja 1700-luvun konemuotoisista aineistoista en löytänyt esiintymiä.

Kirjaamani kvasirakenteet jakautuvat aineistoittain seuraavasti: lähes puolet (noin 30) on peräisin vuoden 1642 Raamatusta ja alun toistakymmentä kustakin muusta ryhmästä, ts. 1600-luvun teksteistä, 1700-luvun teksteistä ja Gananderin sanakirjasta. 1600-luvun aineistostani olen löytänyt kvasirakenteita vain kolmelta kirjoittajalta (vrt. Forsman Svensson 1990, 198), Laurentius Petriltä ja Abraham Ikalensikselta sekä Erasmusuksen *Cullaisen Kirian* suomennoksesta (1600-luvun kielioppien esimerkeistä tuonnempana). Rakenteen partisiippi on kaikissa tekstinäytteissä yksikössä (*olla tekevänäns*), mikä on normaali käytäntö vanhassa kirjasuomessa samoin kuin nykyisissä lounaismurteissa ja lounaisissa siirtymämurteissa (IPK 1989, 441). Partisiipin monikkous on peräisin itämurteista (Hakulinen 1979, 573), joten yksikkömuodot ovat odotuksenmukaisia länsimurteisiin perustuvassa vanhassa kirjakielessä. Yksikön 1. persoonan *ni*-liitettä ei löydy 1600- ja 1700-luvun kvasirakenteista: partisiipeissa on joko *ns(A)* tai *s*. (Kolmannen persoonan omistusliitteestä muun persoonan yhteydessä ks. Karlsson 1977 ja Nikkilä 1985, 257–261, 267–270.) Toisaalta lounaismurteissa ja niiden lähialueilla *s* on käytössä niin 3. persoonassa kuin yksikön 2. persoonassa (*ns > s*), määrätapauksissa jopa monikon 2. ja yksikön ja monikon 1. persoonassa (Nikkilä mts. 277); kyseiset esiintymät ovat adverbistuneita essiivimuotoja, joissa on 3. persoonan omistusliite *ns*; esimerkistön leksikaalistuneiden essiivien joukossa ei kuitenkaan ole partisiippeja.

Vuoden 1642 Raamattu

Olen löytänyt edellä mainitsemani kolmekymmentä kvasirakennetta vuoden 1642 Raamatun atk-aineistosta merkkijonoilla *wana(n)(s)/wänä(n)(s)*, *wanani/wänäni*, *pana(n)(s)/pänä(n)(s)*. Puolessa rakenteista partisiippina on *olevanans*, joitakin esiintymiä on partisiipeilla *tietävänäns* ja *näkevänäns*, kun taas kymmenen muun verbin partisiippi esiintyy vain kerran. Partisiipissa on 3. persoonan omistusliite silloinkin, kun subjektina on 1. tai 2. persoonana, esim. *minä olin*, *me olimma*, *älä ole*, *te oletta + tekevänäns*. Ainoa poikkeus on yksikön 2. persoonan yhteydessä kerran esiintyvä *olevanas* (näyte 2a). Rakenne *on/ovat olevanans* on paria poikkeusta lukuun ottamatta henkilösubjektinen ja tällöin aina predikatiivillinen (esim. *juutalaiset ovat olevanans pakanoita paremmat*); yhdessä tapauksessa partisiippi kuuluu omistusrakenteeseen (*joilla on jumalinen meno olevanans*).

Olen ryhmittänyt vuoden 1642 Raamatun kvasirakenteet merkityksen perusteella näytejaksoihin 1–3, joskaan merkityksen analyysi ei ole kaikissa tapauksissa kiistaton; konteksti ei välttämättä auta, kun kyseessä on vanhojen tekstien pragmaattinen tulkinta. Näytejaksossa (1) kvasirakenteiden konteksti on fiktiivinen, ts. unennäköä tai kuvittelua, jaksossa (2) rakenteet edustavat luulottelua ('x luulee olevansa muita parempi'), jaksossa (3) teeskentelyä, roolin esittämistä. Muista merkityksistä tuonnempana. Jos kyseinen raamatunkohta löytyy myös nykyisestä Raamatusta, olen maininnut sulkeissa sitaatissa esiintyvän kvasirakenteen nykyvastineen. Valtaosa ensimmäisen Raamatun kvasirakenteista on kuitenkin peräisin sellaisista jaksoista, jotka puuttuvat nykyisestä Raamatusta (mm. esipuheet, summaariot, selitykset, apokryfiset kirjat).

(1)

- a. Ja hän taas näki toisen unen, ja jutteli sen weljillens, ja sanoi: *cadzo*, minä näin *wielä unda*: minä *olin näkewänäns*, että *Auringo*, *Cuu* ja *yxitoistakymmendä tähte cumarsit* minua. (1 Moos. 37: 9)
- b. Sillä hän oli sanonut heille: *cuulcas tätä unda jonga minä näin*. *Me olimma sitowanans* jalalisia wainiolla, ja minun jalalisen nousi ja seiso, mutta teidän jalalisen seisoit *ymbärillä*, ja *cumarsit* minun jalalistani. (1 Moos. 37: 7; nykyr. me olimme sitovinamme)
- c. *Cosca Gideon tuli*, *cadzo*, *nijn* jutteli *yxi* toisellens unen, ja sanoi: *cadzo*, minä näin *unda*, ja *olin näkewänäns* ohraisen *porocacun* kierittäwän *idzens Midianiterein* leirijn, *tulewan* majaan ja – – *cukistawan* ylösalaisin, *nijn* että *maja maasa* oli. (Tuom. 7: 13)

(2)

- a. *Christitty* on kyllä *idzelläns* salattu, *nijn* ettei hän oma *pyhyttäns* ja *hywiä tapojans* näe: *Waan näke* ainoastans *caickia wicoja* ja *saastaisutta idzesäns*: ja *sinä olet wijsas olewanas*, ja *tahdot nähdä* *Christicunnan* *sinun sokialla järjelläs* ja *saastaisilla silmilläs*. (Ilm. esip. s. 703a)
- b. *PAwali* osotta myös *nijstä*, *jotca ulconaisest näkywät olewan* *hywät* ja *nuhtettomat*, ja *nijn owat olewanans* muita *paremmat*, että he muita *duomidzewatkin*, *nijn* ei he ole *sentähden* *wapat*: (Rom. 2 summ.)
- c. *Nijn*cuin *nytkin* *muutamat*, *jotca wijsat olewanans owat*, *tekewät*: että he *näkewaät wäärän opetuxen*, *eripuraisuden* ja *moninaiset puuttumuxet*, ja että *monda wäärä*, ja *paha Christittyä* on: (Ilm. esip. s. 703a)
- d. Ja *jocainen* on *nopia tekemän nijtä*, *cuin heildä* on *kieltty*, ja *unhottaman* *mitä heille* on *käsketty*. *Joca* on *hengellises wirasa*, *on olewanans* *taitawa mailmallisisa*. Ja taas: *joca mailmallises wiras* on, *ei ole wähebbätä tietävänäns*, *cuinga hengellinen* *wirca* *hallitan*. (Sananl. esip. s. 326b)
- f. *Woi nijtä* *jotca wijsat olewanans owat*, ja *heitäns* *toimellisna* *pitäwät*. (Jes. 5: 21; nykyr. ovat viisaita omissa silmissään)

(3)

- a. Sydämeistäni) Cosca minä sanon täyden toden, nijn jumalattomat *owat olewanans* hyvät ja pyhät, mutta he *owat* cuitengin aiwa suckelat ja petolliset. (Ps. 36 sel.)
- b. Palwelia ei anna idzens curitta sanoilla: sillä waicka hän sen ymmärtä, nijn *ei* hän *ole* cuitengan *ymmärtäwänäns*. (Sananl. 29: 19; nykyr. hän kyllä ymmärtää, mutta ei tottele)
- c. Sillä ne cuin nyt *owat* sinua *racastawanans*, pitä cadzoman sinua ylän: (Jer. 4: 31)
- d. Wihamies anda hywiä sanoja, ja walitta sinua, ja *on olewanans* sinun ystäwäs, taita myös itkeä: (Siir. 12: 15)
- e. Sentähden meni hän Syriaan, ja *oli* hywä ystäwä *olewanans*. Nijn awattin hänen eteens caickein Caupungein portit (1 Makk. 11: 2)
- f. Jos jocu tahto wahingoitta sinua, nijn on hän ensimmäinen. Hän *on tahtowanans* autta sinua, ja cuitengin sinun salaisest lyckä maahan: (Siir. 12: 18)
- g. [Kuningas antoi kuulutuksen] MUtta cosca tämä kirja luettin Jonathanin ja Canssan edes, ei he tahtonet usco händä, *eikä* sijtä *tietäwänäns ollet*, sillä he tiesit hywin mingäcaltaisen petoxen – – hän ennen Israeli wastan tehnyt oli (1 Makk. 10: 46)

Raamatussa on joukko kvasirakenteita, joita ei voi tulkita kuvitteluksi eikä teeskentelyksi (näytejakso 4). Kirjoittaja ei ilmaise suoraan omaa käsitystään asiain tilasta mutta ei myöskään pidä selvänä, että joku muu teeskentelee. Kvasirakenne tuntuisi viestivän, että ulkopuolisen tarkkailijan silmissä tilanne näyttää tietynlaiselta tai että jotkut antavat käytöksellään ymmärtää tilanteen olevan tietynlainen. Puhuja tai kirjoittaja ei sitoudu lausuman totuuteen eikä epätotuuteen, mutta arviota värittää epäily (4a–e). Näissä tapauksissa nykykieli käyttäisi muita ilmauksia, sillä kvasirakenne tulkitaan ensisijaisesti luulottelua tai teeskentelyä ilmaisevaksi (esim. *Te oletta kaikki taitawanans, miksi siis te senkaltaisista turhia asioita otatte eteen?* -> *Jos te nyt katsotte osaavanne kaiken, niin miksi – – ?*). Konkreettisimmin se, että asiat vain 'näyttävät joltakin', käy ilmi lausumista, joissa kvasirakennetta edeltää *näky*, *että* -ilmaus (4f) ja 'joltakin näyttäminen' on tavallaan ilmaistu pleonastisesti (*vaikka näyttää siltä, että Kristus on kauan viipyvinään ja on niin kuin ei ollenkaan tuliskaan*).

(4)

- a. Cadzo, te *oletta* caicki *taitawanans*, mixi sijs te sencaltaisia turhia asioita otatte eteen? (Job 27: 12; nykyr. itse olette kaikki sen nähneet)
- b. Jos ei hänen wihans nijn äkist costa, ja *ei ole tietäwänäns*, että sijnä nijn monda ricosta on. Sentähden on Hiob turhan suuns awannut, taitamattomilla sanoilla. (Job 35: 15, 16; nykyr. eikä hän ylvästelystä suuresti välitä)
- c. Ja he palwelit myös epäjumalita) Sentähden wihaisit Judalaiset Samarialaisi, että cosca he tahdoit ymmärtä jongun joca *oli palwelewanans* sitä oikiata Jumalata, ja cuitengin teki hänen lakians wastan palwellen muita jumalita, nijn he cudzuit hänen samarialaisexi (2. Kun. 17 sel.)
- d. ettei cuollet jällens palaja, waan cusa se tapahtu, on ainoastans Perkelen juoni, ja ei pidä sentähden uscottaman, cosca he *owat* jotakin meille *ilmoittawanans* meidän autuudestam: sillä kyllä meillä on Ramatus mitä meidän autuutem tarwitam. (Luuk. 16 sel.)
- e. Älä tunge sinuas mihingän wircan Jumalan edes, ja älä pyydä Cuningalda walda. *Älä* Jumalan edes *ole olewanans* ylän hywä sijhen: *älä* myös Cuningaan nähden *ole olewanans* ylän wijsas sijhen. (Siir. 7: 4, 5)
- f. Ja ehkä se nijn näky, että Christus *on* cauwan *wiipywänäns*, ja on nijncuin ei ollengan tuliscan, cuin hän myös idze sano: että hän on silloin tulewa, cosca wähin sijtä ajatellan – – (Habakuk esip. s. 473a)

Joissakin kvasirakenteissa näkyy muita selvemmin paitsi subjektin myös puhujan näkökulma (näytejako 5). Lausumissa ilmaistaan, että jokin asia 'on olevinaan' tai 'on muka' niin ja niin, ja kirjoittaja antaa ymmärtää tietävänsä totuuden. Tapaukset muistuttavat sellaisia nykypuhekielen lausumia, joissa on mukana verbinluonteensa menettänyt adverbiaali *olevinaan* 'muka' (IPK 1989, 445; vrt. Salminen 1997, 59). Kaikissa on partisiippina *olevanans*. Näissä lausumissa asiat ovat tietyllä tavalla 'leikisti' tai 'silmänlumeeksi'.

(5)

- a. Ulcocullattu) Tämä *on olewanans* taitawa Pyhäs Kirjoituxes, joca kysele: mixi sitä ja tätä on opetettu, ja yxi päiwä on pyhä ja toinen ei ole? (Siir. 33 sel.)
- b. Joilla *on* jumalinen meno *olewanans*, mutta sen woiman he poiskieldäwät. Carta sijs sencaltaisia: (2 Tim. 3: 5, 6; nykyr. heissä on jumalisuuden ulkokuori)
- c. Tämä *on olewanans* toinen Maccaberein Kirja, nijn cuin nimi osotta, mutta ei se taida oikein olla, että hän monicahtoja asioita luettele jotca ennen ensimmäisen Kirjan asioita tapahtunet owat – – että hän paremmin ensimmäisexi cuin toisexi pidäis cudzuttaman. (2 Makk. esip. s. 547a)
- d. Muucalaisten lasten) jotca ei ole oikiat Jumalan lapset uscosa, waan he owat ainoastans *olewanans* lapset. (Ps. 144 sel.)

1600- ja 1700-luvun muut tekstit

1600-luvun teksteissä kvasirakenteet ovat partisiipin yksikköyttä lukuun ottamatta nykykielen mukaisia; Laurentius Petrillä on tosin kaksi *olla*-verbitöntä rakennetta (6b, c): edellisessä rakenne vastaa infinitiivi- tai lausesubjektia (*olevanans wierais jumalinen = olla olevinaan ~ että on olevinaan wieraissa hurskas*), jälkimmäisessä on eräänlainen appositio (*jotka toisinaan hyvääkin neuvovanans = jotka [ollessaan] joskus muka hyvää neuvovinaan*). Abraham Ikalensiksen ensimmäinen tekstinäyte (7a) on sitaatti vuoden 1642 Raamatusta² (Jes. 29: 8). Cullaisen Kirian tapaukset (8a–c) ovat imperatiiveja, esim. *älä ole tietävänäkään = ole niin kuin et tietäisikään* (vrt. käännösvastineita). Kummankin kieltoimperatiivin partisiipissa on yksikön 2. persoonan omistusliite (*s*). Lähes kaikki lausumat ilmaisevat teeskentelyä; kuvittelu tai luulottelu on nähdäkseni kyseessä vain Ikalensiksen esimerkeissä (7a, b).

(6)

- a. Sathanas *on* sijnä kiwus sinua *auttawanans* welhon cautta (LPet 1670 B4a)
- b. Sitälikin on laitettapa muutamain tawattomus, jotca mualla ollesans owat *lukewanans*, waan cotonans ei malta sen werta – – . Waan mikä pyhyys se on, *olewanans* wierais Jumalinen ia cotonans jumalatoin: (LPet 1644 N2a)
- c. [Pahat ajatuxet] owat pahoild Engeleild, jotca toisinans hywäkin *neuwowanans* pettawät Ihmiset (LPet 1670 B3b)

(7)

- a. Isowainen mies *on* vnisans *syöpänäns*, mutta herättyäns on hänen sieluns wielä tyhiä; janowa mies *on juopanans*, mutta herättyäns – – on hän janoisans (Ika 1659, 121)
- b. [Pilatus pesi kätensä] Ja nijn ilman epäilemät *oli tekewänäns* sen lain jälkeen, cuin Jumala tietämättömäst miestapost oli andanut (Ika 1659, 123)

c. Muulloisin *olit* he [pappein päämiehet ja fariseukset] *pitäwänäns* Sabbathin nijn kijndiäst, ettei he tahtoneet Siastansackaan silloin lijckkua – – mutta nyt cosca he olit syttyneet wihasta ja cateudesta Christusta wastoin, coconduwat he Pilatuxen tygö (Ika 1659, 195)

(8)

- a. muut mahtawat ihmetellä, *älä* sinä *ole tietäwänäskän*, että hywin olet watittu 'låt du dig icke tycka att/ 'tu te bene cultum esse nescias' (Eras 1670, 161)
- b. [Vastatkoon poika toisen maljaan, ja] cuin hän on satuttanut Huulens Juomaastiaan, wähä waan castain, *olcan juowanans* 'lätsas som han drucke/ 'bibere se simulat' (Eras 1670, 168)
- c. Jos alemmaisten cansa leikitän, nijn *älä ole tietäwänäskän* että olet ylemmäisempi 'skall du icke låta dig färmärka färmer vara/ 'te superiorem esse nescias' Eras (1670, 182)

1700-luvun teksteistä on kertynyt viisitoista rakennetta, näistä kolmannes Gananderin satukokoelmasta (näytteet 9a–e); muut rakenteet (näytejakso 10) ovat eri kirjoittajilta. Lähdetekstit ovat uskonnollisia Petter Schäferin vuosisadan alussa kirjoittamaa vankilapäiväkirjaa (ks. Forsman Svensson 1998) lukuun ottamatta. Valtaosassa partisiippina on *olevanans(a)*, omistusliitteenä milloin loppuvokaaliton (*ns*), milloin täyteläinen muoto (*nsA*). Gananderin teoksissa esiintyy myös itämurteiden mukainen *Vn*-variantti (esim. *surkutteleva[na]an*). Kainuulaisen Juhana Frosteruksen rakenteesta (10g) puuttuu omistusliite (*on* – – *ollut tekevänä*), ja partisiipin voi lausumassa tulkita myös muulla tavoin (= on tehnyt); toisaalta omistusliitteettömiä kvasirakenteen partisiippeja esiintyy nykyään ainakin eteläpohjalaisissa murteissa (IPK 1989, 442). Lauseopin arkiston murreaineistossa *olla*-verbin partisiippi, *olevinaan* variantteineen, esiintyy 66:ssa kaikkiaan 104 kvasirakenteesta, mikä on suunnilleen sama suhde kuin nyt puheena olevissa 1700-luvun poiminnoissa. Partisiippi on vielä 1700-luvunkin teksteissä pelkästään yksikkömuotoinen. Yleisin merkitys on teeskentely, aivan kuten edellä 1600-luvun esimerkeissä. Luulottelua tai kuvittelua ilmaisevat käsitykseni mukaan näytteet (9c) ja (10d); näytteet (9d) ja (10e, f) rinnastuvat sellaisiin Raamatun tapauksiin, joita on esitelty näytejaksoissa (4) ja (5).

(9)

- a. [Leijona] joka *oli olewanansa* sairas, hawaihti, että kaikista Mettän Kapeista oli Kettu se ainoa, joka ei – – tullut häntä kattomahan (Ganander 1784, 13)
- b. [Teloitettava poika] sowitti suunsa hänen [= äidin] korwaansa, ja kuin hän *oli kuiskuttelewansa* (!) hänelle jotain korwaan, puraisi sen kokonansa pois (Ganander 1784, 17)
- c. Isä antoi vielä hänelle ja kaikille nuorille jotka *owat* ittestänsä wijsaat *olewanansa* ja ei mitään kokeneet mailmasa tämän lyhyen Oppin: (Ganander 1784, 29)
- d. Wanhoja uskollisia palveljoita – – ei pidä hyljättämän; ne nykysin tulleet, liehakoitsiat *owat* toimesa *olewanansa*, mutta ei he näe edeltä waaroja (Ganander 1784, 101)
- e. Moni *on surkuttelewaan* (!) ystäwiään, joille he kuitengin sydämmessään toista toiwottaisiawat (Ganander 1784, 106)

(10)

- a. [Vartija Sigfred toi rahan takaisin ja kielsi] toisen Kerran cutzuin yläs Händä: tuli tois.[en] Sanan peräst. sullei = *oli salliwanans*, sen p.[äälle] Sigf.[red] otti Rahan jälleen (Schäfer 24.9.1712)
- b. Suu-Christityt *owat* myös *uscowanans* yhden Wapahtajan päälle, jonga he soisit wijmein heitäns päästäwän caikesta pahasta (Stenbäck 1750, 25)

- c. jos me hawaitzemme monicahtamia, jotca tosin tekewät muutamia hitahia askeleita, eli *owat* hurscat ja hywänawuiset *olewanans*, waan ej oleckan täydellä todella; nijn me, ikänäns cuin kilpaa tehden heidän cansans, kijruhtacamme itziäm edespätä (Stenbäck 1771, 4)
- d. Unesa näke ihminen moninaisia, jotca *owat* jotakin *olewanans*, mutta herättyänsä hawaitze hän, ettei heillä olendota ollut, waan olit leikitzewät cuwat aiwosa (Pazelius 1764, 6)
- e. Tämä [= meidän elämämme] *on* cuitengin jotakin *olewanansa*, mutta cosca catzotan – – wuotten nopiaa juoxu – – nijn ei ne caicki tyyni ole paljo mitäkän (Pazelius 1764, 6)
- f. Tällä luonnon järjellä *on* myös *olewanans* hänen wijsaudens (Chydenius 1788, 11)
- g. Jos joku mielesänsä siihen turwaupi että hän koke jotakin hywä tehdä, niin hän lisää rikoxensa sillä että hän pasiuttansa kaunistele ja tahto Jumalan kanssa laskulle käydä, ikänänsä kuin ynsiä alimmainen tahdoisi duomion edesä sen päälle luotta että hän muutamisa asioisa *on* kuningansa käskyjä *ollut tekewänä* (Frosterus 1791, 110)

Gananderin sanakirja

Gananderin sanakirjan esimerkistöstä löytyi alun toistakymmentä kvasirakennetta, näistä kolmessa *olla*-verbin ja yhtä monessa *tietää*-verbin partisiippi. Edellä on mainittu Raamatun ja Cullaisen Kirian kielteiset *tietää*-verbistä muodostetut rakenteet (2d, 3b, 3g, 4b, 8a, 8c); Gananderin sanakirjassa on kaksi kielteistä mentaaliverbirakennetta: *en ollu kuulewananskaan* (11b) ja *ei ole tietävänänsä* (12d). Näytejakson (11) rakenteissa subjektina on yksikön 1. tai 2. persoona; 2. persoonaan viittaavissa partisiipeissa omistusliitteenä on *s*, 1. persoonan tapauksissa liite puuttuu (*olin kulkevana*) tai on 3. persoonan mukainen (*en ollu kuulewananskaan*). Näytejakson (12) esimerkeissä kvasirakenteen subjektina on yksikön 3. persoona. Hakusana on mainittu kunkin näytteen jäljessä sulkeissa.

(11)

- a. *olin kulkewana* 'jag tyckte mig resa' (kulkewa); *olin* kurja *kulkewana* 'jag arme tyckte mig färdas' (kurja)
- b. *olin* ilman ullan kantehelta, *en ollu kuulewananskaan* 'var oförmärkt, i lönndom, låtsades ej hära heller' (ullankanteelta)
- c. kuinga paljon sä sitt *olet tietäwännäs* 'låtsas veta' (tietävännäs)
- d. *teet* sinä *tjetäwännäs* 'liksom su skulle veta' (tjetäwä)
- e. jos nyt *luulet* suuresa uhos *olewanas* 'du lär³ tro, du är i stor nöd' (uho)
- f. *oli ettiwä[nnäs]* hewosta 'låtsades säka häst'

(12)

- a. kävi metsäs, ja hoorattiin niin, että tuli kolme kertta yhten paikkan, vaikka hän *oli* oijetes kottia *käyvännäns* (hooran 'färvillar') [laitilalaisen sivukäsialan lisäys]
- b. *on* se muka *olewinaan* 'tycker sig vara något' (muka)
- c. hän *on* *olewanans* ystäwä 'han låtsas vara vän' (olewa)
- d. *ej ole tjetäwännäsä* 'låtsas inte veta därav' (tjetäwä)

Näytteissä (11d, e) partisiippi liittyy muuhun kuin *olla*-verbiin: *teet tietävänäs*, *luulet olevanas*. Verbi *luulla* saa normaalisti partisiippirakenteen, ja 1600-luvun teksteistä olen tavannut partisiippirakenteen *tehdä*-verbinkin yhteydestä (Forsman Svensson 1983, 123). Kyseessä ei ole adverbistunut *olewanans(a)* 'muka', josta oli puhetta edellä. Selitys voisi nähdäkseni löytyä Lauri Hakulisen teoksesta (1979, 573–

574): "Muissa ims. kielissä sillä [kvasirakenteella] ei ole vastineita – –, mutta lapissa on sitä jonkin verran muistuttava rakenne, jossa sikäläisen partisiipin preesensin essiiviä käytetään sm. *tehdä*-verbin etymologisen ja merkitysvastineen ohessa ilmaisemaan teeskentelemistä." Gananderin sanakirjan esimerkit (11d, e) näyttävät edellä kuvatun rinnakkaistapauksilta, vaikkakin tyypin *tehdä tietävänäns(ä)* tilalla on vanhassa kirjasuomessa normaalisti joko ilmaus *olla tietävänäns(ä)* tai partisiippirakenne *tehdä* (~ *teeskellä* ~ *teetellä*) *tietävänäs*. Sanakirjan käänkövastineetkin ('liksom du skulle veta', 'du lär tro – –') osoittavat, että kyseessä on teeskentely⁴ tai luulottelu. Tämä on merkitty pleonastisesti: ensin finiittiverbi *teet* 'teeskentelet', 'annat ymmärtää' tai *luulet*, sitten kvasirakenteeseen kuuluva essiivimuotoinen partisiippi (*tietävänäs*, *olevanas*). Rakenne voi olla myös kontaminoituma: *teet tietäväs(i)* + *olet tietävänäs(i)* = *teet tietävänäs(i)*. Vain yhdessä sanakirjan esimerkissä (aineistoni ainoa tapaus) on monikkomuotoinen partisiippi, johon sitä paitsi liittyy 3. persoonan omistusliitteen *Vn*-variantti: *on se muka olevinaan* (12b). Rakenteen partisiippi on asultaan itämurteinen, ja Ganander mainitseekin rakenteeseen sisältyvän *muka*-adverbin karjalaisen ja aunukselaisen kansankielen interjektioksi tai täytesanaksi. Kyseinen lausuma on aineistossani ainoa, jossa *olla olevinaan* -rakenne esiintyy ilman predikatiivia tai adverbialia, ts. *on olevinaan* = 'luulee olevansa parempi kuin muut'. Tässä samoin kuin useassa muussa kansankielen näytteessä näkyy selvästi puhujan näkökulma, hänen mielipiteensä kommentoidun henkilön käytöksestä tai ajattelutavasta.

Vanhasta kvasirakenteesta nykyiseen

Vanhoissa tekstinäytteissä kvasirakenteella on – kuten aihetta käsittelevä kirjallisuuskin antaa aihetta olettaa – kaksi pääfunktioita: rakenne ilmaisee toisaalta teeskentelyä, roolin esittämistä, toisaalta luuloteltua tai kuviteltua tekemistä. Teeskentelyllä on vanhan kirjasuomen teksteissä selvästi suurempi osuus kuin kuvittelulla. Nykykielille tyypillisiä "episteemisiä konteksteja" ei aineistoni rakenteista löydy; lähimpänä tällaisia ovat näytteet (4a) ja (7b), joissa voi katsoa olevan kyse subjektin arviosta: "te arvellette osaavanne kaiken" (4a) ja "Pilatus arveli käsienspesun vapauttavan hänet vastuusta" (7b). Nykyrakenteiden "moniäänisyys", sekä puhujan että erilaisten "subjektien" (vrt. Salminen 1997, 45) kannan huomioon ottava tulkinta, voisi tulla kyseeseen joissakin näytejakson (5) tapauksissa, ehkä myös näytteissä (10e, f). Viimeksi mainituissa kirjoittaja ei ole valmis sitoutumaan siihen, että ihmiselämä on muiden mielestä "jotakin [merkityksellistä]", eikä myöskään siihen, että "luonnon järjellä" on oma viisautensa. Gananderin sanakirjan kansankielisestä esimerkistä *on se muka olevinaan* käy niin ikään ilmi, mitä mieltä puhuja on subjektin minä-käsityksestä tai käytöksestä.

Miten vanhan kirjasuomen näytteet suhtautuvat nykykielen pohjalta tehtyihin arvioihin? Yleisimmät verbit, joista kvasirakenne muodostetaan, ovat nykymurteiden leksikossa *olla*-verbi sekä mentaaliverbit *tietää*, *nähdä*, *kuulla*, *muistaa* (Salminen 1997, 52). *Olla*-verbi on suunnilleen yhtä yleinen vanhan kirjasuomen aineiston rakenteissa, lähes puolet esiintymistä. Mentaaliverbien osuus on noin 17 % (toistakymmentä rakennetta), mikä on kutakuinkin saman verran kuin verbien *tietää*, *nähdä*, *kuulla* ja *muistaa* osuus Salmisen murreaineistossa (mts. 52). Omassa aineistossani *tietää* on mentaaliverbeistä yleisin, muut mentaaliverbit (*nähdä*, *kuulla* ja *ymmärtää*) esiintyvät kvasirakenteessa kerran tai pari (verbi *muistaa* ei ollenkaan), vaikka eri verbejä on aineistossani lähes kolmekymmentä. Mentaaliverbejä⁵ on huomattavasti enemmän nykyisen yleiskielen kvasirakenteissa, joissa ns. episteemiset kontekstit ovat yleisiä (Salminen mts. 44, 51). Kuten edellä totesin, vanhasta kirjasuomesta ei tällaisia käyttökonteksteja juuri löydy, mikä selittää mentaaliverbien vähyyden rakenteissa (poikkeuksena verbi *tietää*).

1600- ja 1700-luvun aineistossa kvasirakenteen yleisimmät tyypit ovat *x on olevanans(a)* + määrite (adverbiaali tai predikatiivi) sekä *x on ~ ei ole tietävänäns(ä)*. Niinpä on ymmärrettävää, että juuri nämä rakenteet ovat päässeet Petraeuksen (1649) ja Martiniuksen (1689) kielioppien esimerkistöön. Verbikonstruktiota esittelevässä kappaleessa (De Constructione Verbi) Petraeuksella on esimerkit *hän on olevanans ystävä* / 'simulat amicitiam' ja *eij hän ole tietävänänäs* / 'simulat se nescire' (mts. 52). Martinius (mts. 89) on toistanut Petraeuksen esimerkit ja lisännyt niihin ruotsalaiset käännökset ('han låtsas vara vän', 'han låtsas inte veta'). Jo käännösvastineet osoittavat, että rakenteiden tehtäväksi on nähty teeskentelyn (simuloinnin) ilmaiseminen. Aineistoni kvasirakenteista runsaat puolet edustaa tyyppiä *on olevanans* ja *ei ole tietävänänäs*. Useammin kuin kerran esiintyvät myös partisiipit *näkevänäns*, *tekevänäns*, *kulkevanans* sekä jotkin Raamatun tapaukset, joita on siteerattu uskonnollisissa teksteissä. Näiden lisäksi kertaesiintymiä on yli 20:n eri verbin partisiipeilla. Suurtaajuisin rakennetyyppi on *x on olevanans* + adverbiaali tai predikatiivi (*ovat toimesa olevanansa*, *ovat Jumalan lapset ~ hyvät ja pyhät ~ niin vissit olevanansa*); predikatiiviton *on olevinaan* esiintyy yhden ainoan kerran ja vain Gananderin sanakirjassa.

Rakenne *on olevinaan* ylpeyden tai ylimalkaan jonkin positiivisen piirteen ilmauksena on suhteellisen yleinen vanhan kirjasuomen aineistossani: *x on olevanans(a) jumalinen, viisas, jotakin, toimesa*. Toisaalta sama rakenne ilmaisee yhtä usein teeskentelyä: *x on olevanans(a) sairas, ystävä, suuresa uhosa* 'hädässä'. Salmisen hypoteesi (1997, 59) on, että *olla olevinaan* -rakenteen alkuperäisin muoto ilmaisee nimenomaan subjektin ylpeilyä tai teeskentelyä. Näin on, jos otetaan huomioon sekä "positiivinen" että "negatiivinen" teeskentely (vaikkapa sairauden simulointi). Lauseopin arkiston aineistossa *olla olevanans(a)* -tyyppiset rakenteet ilmaisevat "melko harvoin teeskentelyä tai ylpeilyä" (IPK 1989, 444). Tällainen modifiointi on yleistä niissä rakenteissa, joiden partisiippina on muu kuin *olla*-verbi (mts. 442).

Tueksi hypoteesille, että mentaaliverbeistä muodostetut kielteiset rakenteet (*ei ole tietävänään* ym.) ovat olleet kvasirakenteen kieliopillistumisen lähtökohtana, Salminen (mts. 54–56) viittaa eräisiin adverbitapauksiin (esim. *ei ole millänsäkään*). Tällaisia on jo Gananderin sanakirjassa: *en oo millänikään* 'det angår, rör mig, jag bryr mig ej'; *ej ole milläsängään* 'låter ej bekomma sig' (s. v. millä); *ej se sitä mixeenkään pannu* 'det rörde honom ej' (s. v. ej). Vanhan kirjasuomen aineistossani kielteinen rakenne (*ei ole tietävänänäs ~ kuulevanans*) esiintyy seitsemän kertaa, ts. kymmenesosassa rakenteita, minkä lisäksi se on päässyt Petraeuksen ja Martiniuksen kielioppien verbikonstruktioiden esimerkistöön. Ensimmäisen Raamatun, Cullaisen Kirian ja Gananderin sanakirjan (sekä kielioppien) esimerkit osoittavat kielteisen rakenteen olleen käytössä 1600- ja 1700-luvulla, vaikka sen tekstifrekvenssi ei ole erityisen suuri. Kielteisen rakenteen vähyys voi johtua aineistojen luonteesta – tai myös sattumasta. Niin ikään *kuulla*-verbin harvinaisuus kvasirakenteen partisiippina (yksi esiintymä) voi selittyä samalla tavoin. Nähdäkseni vanhan kirjasuomen aineisto tukee oletusta, että kvasirakenteen kieliopillistumisen lähtökonteksteina ovat olleet tyypit (henkilösubjekti) + *on olevanans(a)* + määrite ja mahdollisesti *x ei ole tietävänänäs(ä)*.

Kvasirakenteen partisiipin possessiivisuffiksin ja monikkouden Salminen (1997, 64) on liittänyt adverbistumiseen. Hän arvelee 3. persoonan omistusliitteen esiintyneen alkuun myös muiden subjektipersonien yhteydessä; possessiivisuffiksin ja subjektin kongruenssi olisi kehittynyt kvasirakenteeseen myöhemmin, ilmeisesti vasta varhaisnykysuomen kaudella (vrt. Nikkilä 1985, 257–261, 267–270). Omassa aineistossani 1. persoonaa edustavaan subjektiin liittyy normaalisti 3. persoonan omistusliite (*ns*), parissa 1. persoonan tapauksessa omistusliite puuttuu; subjektin ollessa yksikön 2. persoona omistusliitteenä on *s*, joka on määrätapauksissa voinut kehittyä 3. persoonan

liitteestä (*ns > s*). Partisiipin monikkous on itämurteista kirjakieleen omaksuttu piirre, mistä syystä aineistoni esiintymät ovat yksikössä, poikkeuksena yksi Gananderin sanakirjan itämurteinen rakenne. Monikkoutta ei tarvitse liittää adverbistumiseen.

Vanha kirjakieli ei välttämättä tue oletusta, että kvasirakenteen partisiipin essiivimuoto selittyisi tämän sijan käytöstä väliaikaisen tilan ilmaisemiseen (vrt. Salminen 1997, 64). Essiiviä käytetään vanhassa kirjasuomessa usein tavallisen predikatiivin sijana, vaikka predikatiivista puuttuu tilapäisyyden tai odotettavan muutoksen vivahde (Forsman Svensson 1990, 63; Häkkinen 1994, 328): *HERra on käsenyt minun olla – – Israelin päämiehenä* (Ika 1659, 92); *Hyvä on olla kärsiwäisnä* (Kolck B4a). Lauri Hakulinen (1979, 573, 585) katsoo, että kvasirakenteiden partisiipit – kuten monen muun nominaalirakenteen partisiipit – ovat vanhastaan substantiivin luonteisia, mihin viittaa myös partisiippeihin liittyvä possessiivisuffiksi. Toisaalta omistusliite voi liittyä yhtä hyvin adjektiiveihin (*keltaisenaan, pitkänään, sellaisenaan*). Häkkinen (1985, 128) toteaa **pA*-suffiksilla johdettujen ikivanhojen muotojen vakiintuneen partisiipeiksi vasta itämerensuomessa. Uralilaisen lokatiivin eli yleisen olosijan jatkajan, nykyessiivin, *nA*-päänteen funktio on Häkkisen (mts. 80) mukaan voinut olla alun perin niin laaja, ettei essiivin nykyistä tehtävää tarvitse pitää nuorena; vanhoista merkitystehtävistä olisi jäänyt jäljelle muutamia, näistä yhtenä essiivin tehtävä nykyisessä kvasirakenteessa.

Lähteet

- Biblia, Se on Coco Pyhä Ramattu, Suomexi.* Stockholmis 1642. Näköispainos. Porvoo 1971.
- CHYDENIUS, JACOB 1788: *Yhden Ewangeliumin Opettajan Kerskaus.* Ruumissaarna. Wasa. Helsingin yliopistonkirjaston mikrokorttikokoelma.
- ERASMUS ROTERODAMUS 1670: *Cullainen Kiria Nuorucaisten Tapain sijwollisudest.* – Erasmus Roterodamus, *Libellus Aureus, de civilitate morum puerilium - cum idiomate Svecico, Germanico et Finnonico, in usum scholarum et poedagogiorum, denuo editus.* Aboae.
- FORSMAN SVENSSON, PIIRKKO 1983: *Satsmotsvarigheter i finsk prosa under 1600-talet: participialkonstruktionen och därmed synonyma icke-finita uttryck i jämförelse med språkbruket före och efter 1600-talet.* SKST 388. Helsinki.
- 1990: Vanhinta kirjasuomea 4. 1600-luvun lauseoppia. Käsikirjoite. Umeå universitet, Umeå.
- 1998: Kolmannen infinitiivin illatiivi Pettar Schäferin päiväkirjassa. – *Virittäjä* 102 s. 56–73.
- FROSTERUS, JUHANA 1791: *Hyödyllinen Huwitus Luomisen Töistä.* Turusa.
- GANANDER, CHRISTFRID 1784: *Udempia uloswalituuta Satuja.* Kootut, ja Suomexi tulkitut Wuonna 1783 Christfrid Gananderilda. Helsingin yliopistonkirjaston mikrokorttikokoelma.
- GANANDER, CHRISTFRID 1787: *Nytt Finskt Lexicon.* Alkuperäiskäsikirjoituksesta ja sen näköispainoksesta toimittanut Liisa Nuutinen. SKST 676. KKTK:n julkaisuja 95, Hämeenlinna 1997.
- HAKULINEN, AULI ja KARLSSON, FRED 1979: *Nyky-suomen lauseoppia.* SKST 350. Jyväskylä.
- HAKULINEN, LAURI 1979 [1941, 1946]: *Suomen kielen rakenne ja kehitys.* Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Otava, Keuruu.
- HÄKKINEN, KAISA 1985: *Suomen kielen äänne- ja muotorakenteen historiallista taustaa.* Fennistica 6. Suomen kielen laitos, Åbo Akademi. Åbo Akademis kopieringscentral, Turku.
- 1994: *Agricolasta nykykieleen. Suomen kirjakielen historia.* WSOY, Juva.
- IKALENSIS, ABRAHAM 1659: *Jesuxen Christuxen Meidän ainoan wälimiehem, Kärsimisen Historia.* Aboae.
- IKOLA, OSMO 1974: *Lauseenvastikeoppia.* Tietolipas 76. SKS, Helsinki.
- IPK 1989 = IKOLA, OSMO ja PALOMÄKI ULLA ja KOITTO, ANNA-KAISA: *Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia.* SKST 511. Mänttä.
- KARLSSON, FRED 1977: Syntaktisten kongruenssijärjestelmien luonteesta ja funktioista. – *Virittäjä.*
- KOLCKENIUS, JOSEPHUS 1698: *Synnyttäjän, eli synnyttämisen Kipua ja Waiwa kärsiwäisen, Lohdutus Elämäsä ja Cuolemasa.* Ruumissaarna. Turusa.
- LAURENTIUS, PETRI 1644. *Selityxet Joca-Päiwäisten Huomen-Ehto-ia Ruocaluquin eli siunausten.* Turusa.
- 1670. *Christillinen Saarna ENGELEISTÄ.* Turusa.
- LEHTINEN, TAPANI ja LAITINEN, LEA (toim.) 1997: Kieli 12. *Kieliopillistuminen. Tapaustutkimuksia suomesta.* Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- MARTINIUS, MATTHIAS 1689: *Hodegus Finnicus.* Holmiae. Näköispainos. SKS, Helsinki 1968. Muoto-opin arkiston kokoelmat. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- NIKKILÄ, OSMO 1985: *Apokope und altes Schriftfinnish. Zur Geschichte der i-Apokope des Finnischen.* Drukkerij van Denderen b. v., Groningen.
- NUUTINEN, LIISA (toim.) 1997: *Christfrid Gananderin Nytt Finskt Lexicon. Hakemisto.* SKST 688. KKTK:n julkaisuja 100. Hämeenlinna 1997.
- NYSTRÖM, INGEGERD ja SAARI, MIRJA 1983: *Studier i äldre nysvensk syntax I. Allmän del.* Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet utgivna genom LARS HULDÉN och CARL-ERIK THORS. Serie B nr 7.
- PAZELIUS, MATTHIAS 1764: *Christillinen Walmistus Mieluiseen ja Autualliseen Cuolemaan.* Ruumissaarna. Turusa.

- PENTTILÄ, AARNI 1963: *Suomen kielioppi*. Toinen, tarkistettu painos. Porvoo.
- PETRAEUS, AESCHILLUS 1649: *Linguae Finnicae brevis institutio*. Aboae. Näköispainos. SKS, Helsinki 1968.
- Pyhä Raamattu* 1962. Vanha testamentti XI yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1933 käytäntöön ottama suomennos.
- Uusi testamentti*. XII yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1938 käytäntöön ottama suomennos. Suomen Piplia-seura, Turku-Helsinki.
- RUUTH, MARTTI 1915: *Kaksi Petter Schäferin päiväkirjaa osaksi lyhennettyinä sekä johdannolla, muistutuksilla ja nimiluetteloilla varustettuina*. – Suomen uskonnollisten liikkeiden historiasta. Asiakirjoja ja tutkimuksia. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia 12: 1. Kirjapaino OY Sana, Helsinki.
- SALMINEN, TARU 1997: Kvasirakenteen kieliopillistuminen. *Kieli* 12.
- SCHÄFER, PETTER 1707–1714: Petter Henrikinpoika Schäferin Päiväkirja. MARTTI RUUTH: *Kaksi Petter Schäferin päiväkirjaa osaksi lyhennettyinä sekä johdannolla, muistutuksilla ja nimiluetteloilla varustettuina*. – Suomen uskonnollisten liikkeiden historiasta. Asiakirjoja ja tutkimuksia. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia 12: 1. Kirjapaino OY Sana, Helsinki.
- STENBÄCK, THOMAS 1750: *Se cuoleman catkeruden makeuttawa Jumalan Lasten Autuus*. Ruumissaarna. Stockholmis. Helsingin yliopistonkirjaston mikrokorttikokoelma.
- 1771: *Wanhurskauden Catomatoin Cunnia-Kruunu* (muistopuhe kuningas Adolf Fredrikin hautajaispäivänä). Stockholmis. Helsingin yliopistonkirjaston mikrokorttikokoelma.
- VKS = *Vanhan kirjasuomen sanakirja I–II*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 33. Toim. LAHJA-IRENE HELLEMAA, ANJA JUSSILA, ESKO KOIVUSALO, RIITTA PALKKI. Painatuskeskus, Helsinki 1985, 1994.

¹ Vrt. Nyström–Saari 1983, 75–61, 232–237.

² Ganander on siteerannut samaa jaetta sanakirjassaan: *janowa on unesa juopanansa* (s. v. *juomari*).

³ Gananderin sanakirjan uudessa laitoksessa (1997) ruotsinnos kuuluu: *du är tro, du lär i stor nöd*. Oletan, että tässä kuvastuu Gananderin virhe, ts. *är* ja *lär* ovat vaihtaneet paikkaa.

⁴ Salminen (1997, 57 alaviite 12) on maininnut näihin Gananderin rakenteisiin rinnastuvan tapauksen Muoto-opin arkiston kokoelmista: *Ylioppilait ne sano olevanaa*. Salminen huomauttaa, että kyse on pikemmin referoinnista kuin teeskentelystä.

⁵ UHLCS-korpuksessa (= University of Helsinki Language Corpus Server) on 155 kvasirakenne-esimerkkiä, joista peräti 113 on muodostettu sellaisista mentaaliverbeistä kuin *nähdä, tietää, huomata, havaita, kuulla* ym. (Salminen 1997. 44). Kyseinen korpus edustaa nykyistä yleiskieltä.